

АВСТРАЛИ-МОНГОЛЫН ЭРДЭС БАЯЛГИЙН САЛБАРЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР (АМЕР 2)

Эрдэс бүтээгдэхүүн дэх дагалдах металл, элементүүдэд АМНАТ ногдуулах тухай Хэлэлцүүлэг

2021 оны 4 дүгээр сар

ХЭЛЭЛЦЭХ АСУУДАЛ

- “Дагалдах металл/элемент”-д АМНАТ ногдуулах асуудлыг авч үзэх;
- Монгол Улсын АМНАТ-ийн тогтолцоог уул уурхай эрхэлдэг бусад улсуудын тогтолцоотой харьцуулах;
- Гурван кейсийн судалгааны үр дүнг танилцуулах (зэс, цайр, төмрийн баяжмал);
- “Дагалдах металл/элемент”-ийн АМНАТ-ийн асуудлын байж болох шийдлүүдийг авч үзэх;
- Санал болгож буй шийдлийг хэрэгжүүлэхэд гарах зардал, үр ашгийн талаар ярилцах.

Монгол Улсын ашигт малтмалаас хамаарах байдал

Монгол Улс нь уул уурхайд суурилсан эдийн засагтай. 2019 онд олборлох салбар нь ДНБ-ий 23.7%, аж үйлдвэрлэлийн 57.3%, экспортын 83.5%, нийт хөрөнгө оруулалтын 49.9 % -ийг тус тус бүрдүүлж байсан.

Эрдэс түүхий эдийн нэр төрөл	2019 он		
	Мянган тонн	Сая ам. доллар	Эзлэх хувь, %
Нүүрс	36466.8	3074.4	48.7
Зэс, баяжмал	1403.6	1795.9	28.4
Төмрийн хүдэр, баяжмал	8448.8	576.4	9.1
Алт, кг	9069.5	418.4	6.6
Жонш	700.1	205.5	3.3
Цайрын хүдэр, баяжмал	134.8	189.0	3.0
Молибдений хүдэр, баяжмал	5.7	49.0	0.8
Гянтболдын хүдэр, баяжмал	0.7	6.5	0.1
БҮГД		6315.1	100.0

Source: The Mongolian Customs Office in EITI 2020 Report

АМНАТ-ийн төрөл ба Засгийн Газрын зорилтууд

Монгол Улсын АМНАТ-ийн тогтолцоо нь борлуулалтын үнэлгээн дээр суурилсан байна.

Тоо хэмжээ/жин

Өртөг

Ашиг/түрээс

Эдийн засгийн үр ашиг

Хөрөнгө

Орлогын тогтвортой байдал

Ил тод байдал/зайлсхийхээс сэргийлэх боломж

Захиргааны үр ашигтай байдал

МОНГОЛ УЛСЫН УУЛ УУРХАЙН ТАТВАРЫН БАГЦ

Монгол Улсын татваруудаас АМНАТ нь хамгийн өндөр бөгөөд зайлсхийх боломж хамгийн багатай татварын төрөл юм.

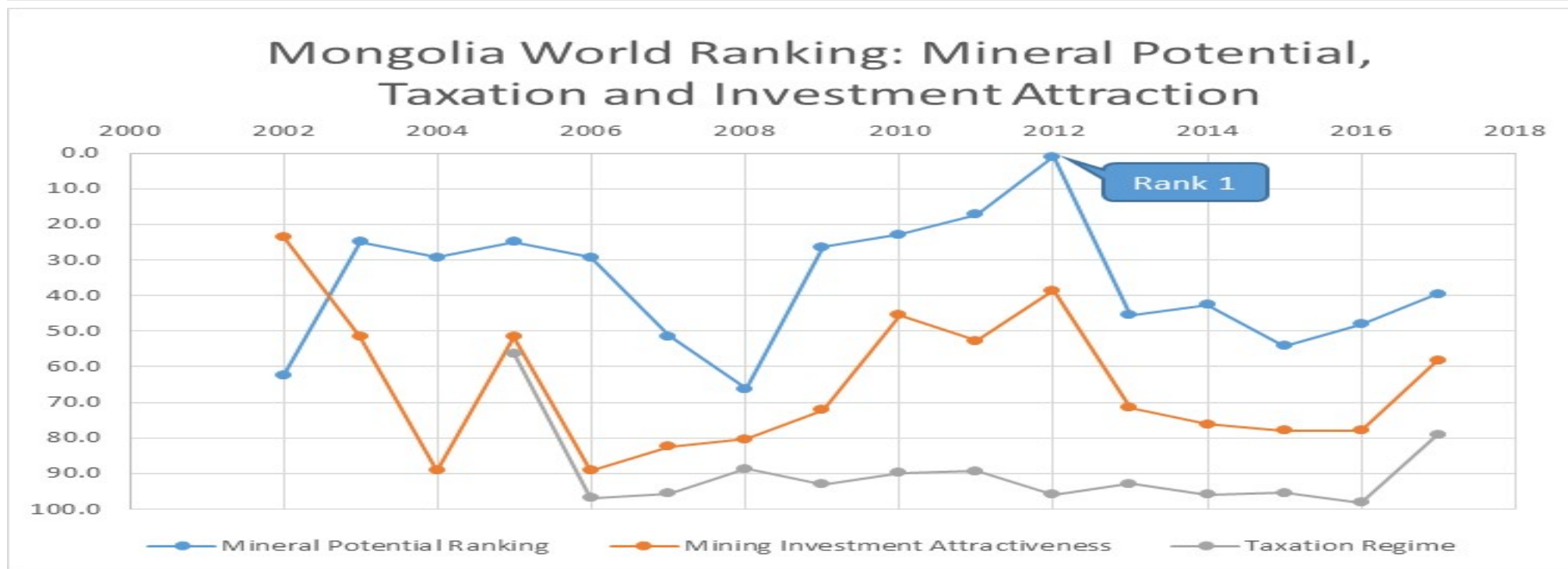
Олборлох салбараас төвлөрч буй татварын орлого

2019	Тэрбум төгрөг	Сая ам. доллар	%
АМНАТ	1425.7	542.5	45.4%
ААНОАТ	869.2	330.7	27.7%
НӨАТ	43.1	16.4	1.4%
Бусад	800.5	304.6	25.5%
НИЙТ	3138.5	1194.3	

Монгол Улсын AMHAT-ийн тогтолцоо нь:

- Ерөнхийдөө эдийн засгийн хувьд үр ашигтай, тэгш шударга, зайлсхийх боломж бага, хэрэгжүүлэхэд хялбар боловч
- Уул уурхайн компаниуд нэмэлт төлбөр буюу “урамшуулал” авдаггүй дараах “дагалдах металл/элементүүд”-д AMHAT ногдуулж байгаа нь хэвийн бус юм. Үүнд:
 - Эрдэс түүхий эдийг цаашид боловсруулж хайлуулах, цэвэршүүлэх процесст хор нөлөөтэй учраас худалдан авагчийн зүгээс торгууль тавигддаг **”торгуулийн металл/элементүүд (penalty metals)”**;
 - баяжмал, хүдэрт маш бага агуулгатай учраас хайлуулах, цэвэршүүлэх явцад ялган авахад эдийн засгийн хувьд ашиггүй **“дагалдах металл/элементүүд”**.

Монгол Улсын эрдэс түүхий эдийн боломж өргөн хүрээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэдий ч “дагалдах металл”-д АМНАТ ногдуулах тогтолцооны гажуудал нь Монгол Улсын эрдэс түүхий эдийн нөөцийн удирдлагын талаарх олон улсын хандлага, төсөөлөлд сөргөөр нөлөөлж, улмаар гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтад саад учруулж байна. (Эх сурвалж: Frazier Survey, 2020)

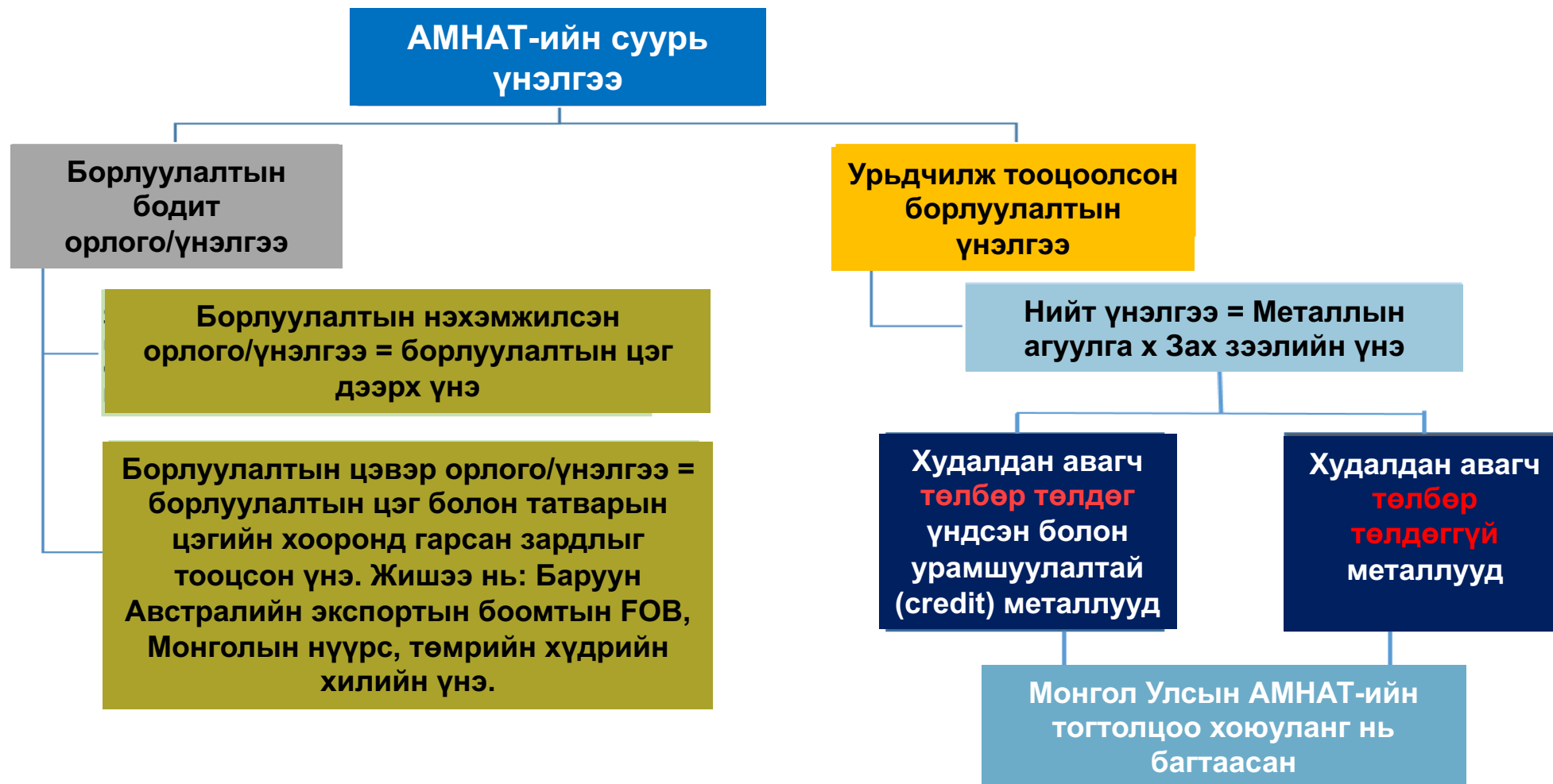
— Эрдэс түүхий эдийн потенциалын рэйтинг. — Хөрөнгө оруулалтыг татах чадавхи. — Татварын тогтолцоо

Монгол Улсын АМНАТ-ийн тогтолцооны өвөрмөц байдал

Уул уурхай эрхэлдэг дэлхийн олон улс орнуудын туршлагыг судлахад:

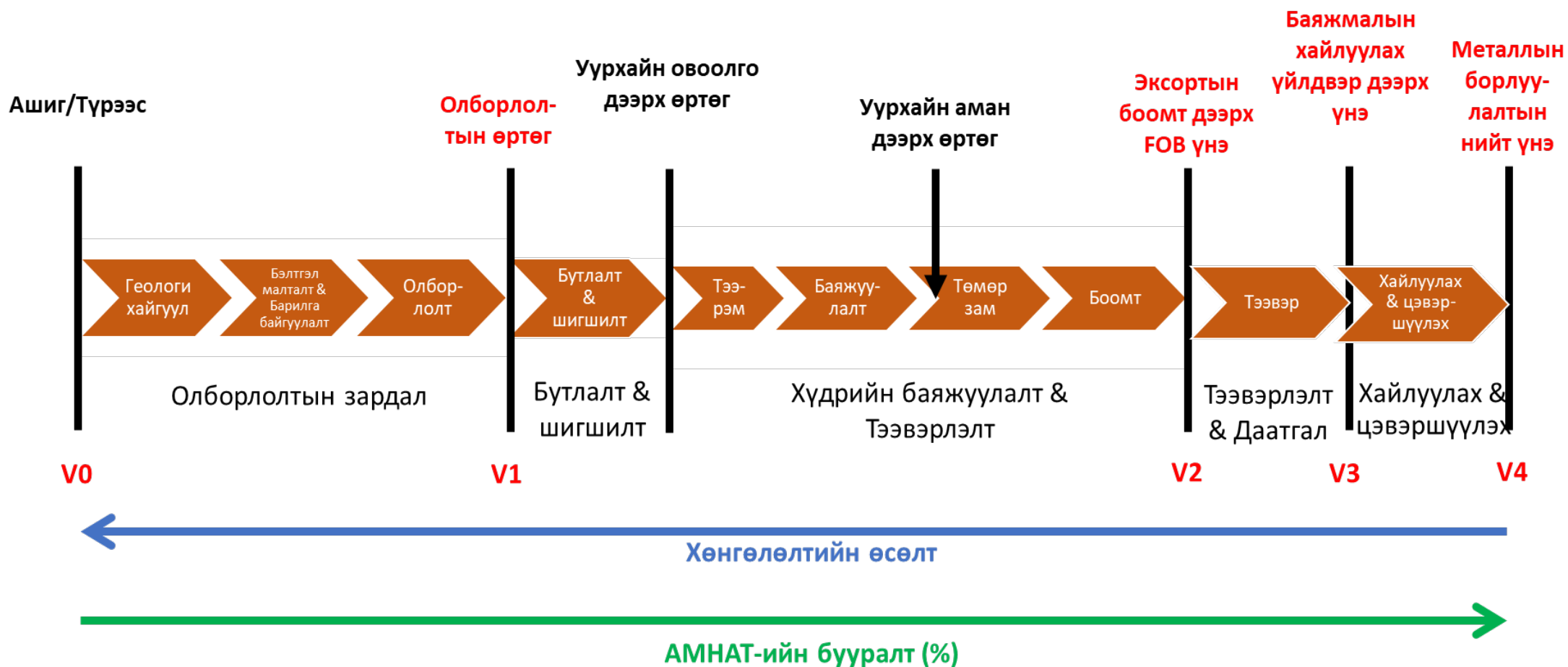
- Олборлогчийн төлбөр авдаггүй дагалдах металл/элементэд АМНАТ ногдуулдаг өөр улс байхгүй;
- АМНАТ-ийг бодитоор олсон цэвэр ашиг, эсхүл холбогдох төлбөрийн баримтаар нотлогдсон борлуулалтын цэвэр үнэлгээн дээр үндэслэн ногдуулдаг;
- Зарим улс орнууд олборлогч төлбөр хүлээж авсан металлын нийт борлуулалтын үнэлгээн дээр үндэслэн АМНАТ-ийг ногдуулдаг;
- Олборлогч төлбөр хүлээж авах эсэхээс үл хамааран, дагалдах металлын агуулгын доод хязгаарыг тогтоож АМНАТ ногдуулдаг ганц практик нь Баруун Австралийн төмрийн хүдрийн баяжмал дахь ванадийн кейс байсан.

АМНАТ-ИЙН СУУРЬ ҮНЭЛГЭЭ

АЛБАН ТАТВАР НОГДУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД

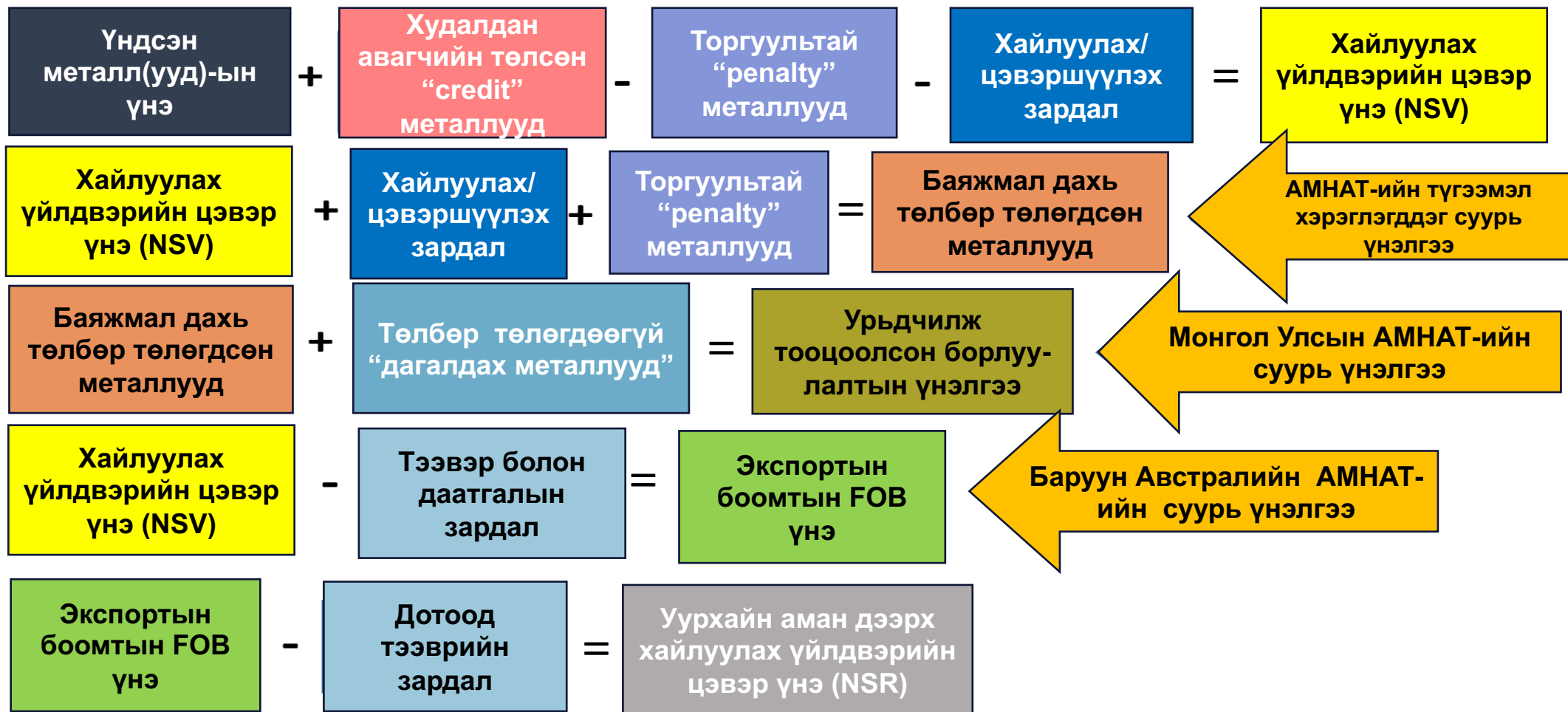
Монгол Улсын АМНАТ ногдуулах суурь үнэлгээ нь **V4** бөгөөд эрдэс түүхий эдийг “хүдэр-баяжмал-метал” гэсэн шатлалаар боловсруулах түвшин ахихын хэрээр АМНАТ-ийн хувь хэмжээ буурна. Энэ нь тогтолцоог эдийн засгийн хувьд үр ашигтай, эрх тэгш болгож байна.

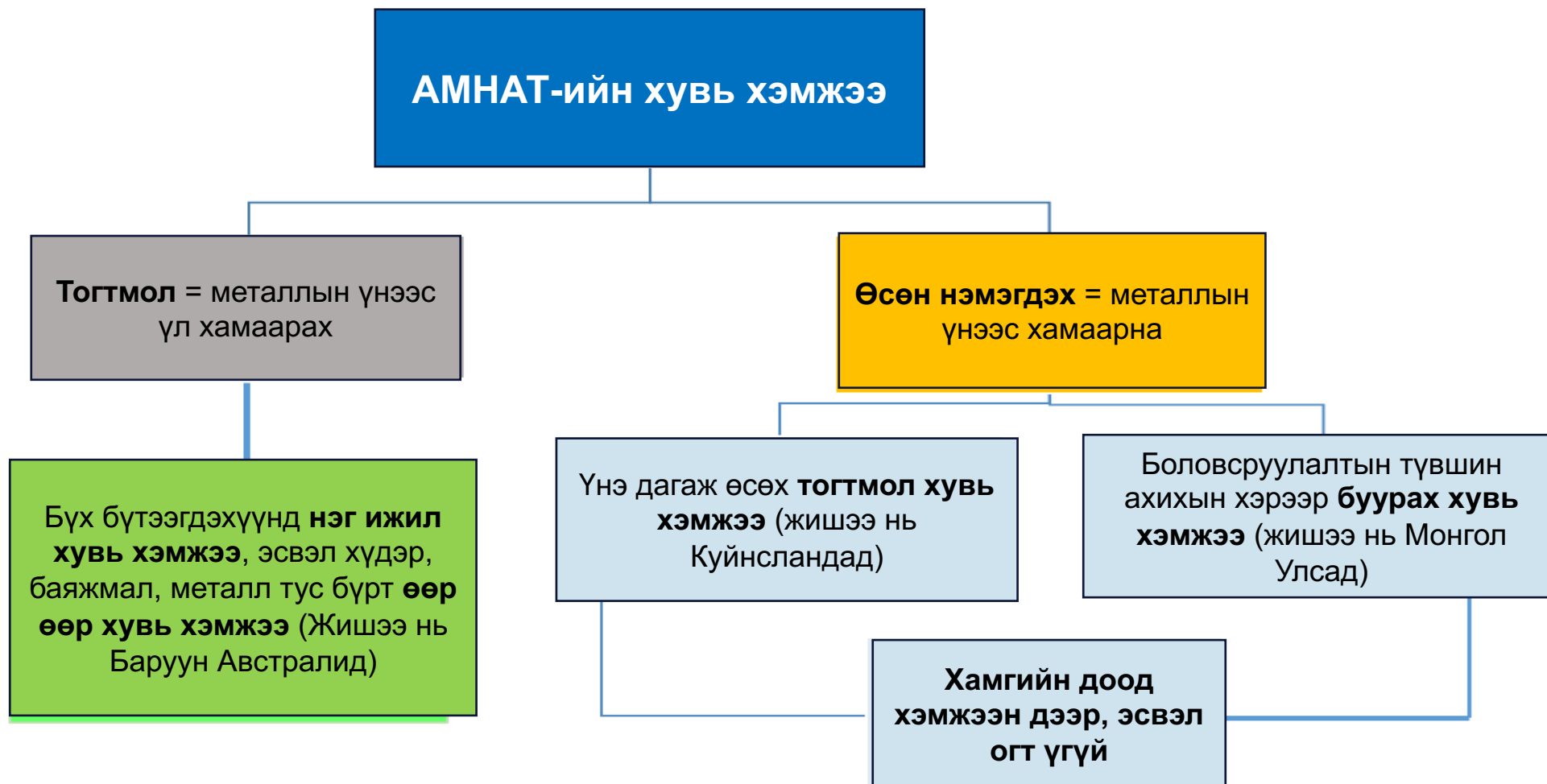

Australia Mongolia Extractives Program

Монгол Улсын АМНАТ ногдуулах суурь үнэлгээг бусад нийтлэг ашигладаг суурь үнэлгээнүүдтэй харьцуулсан байдал

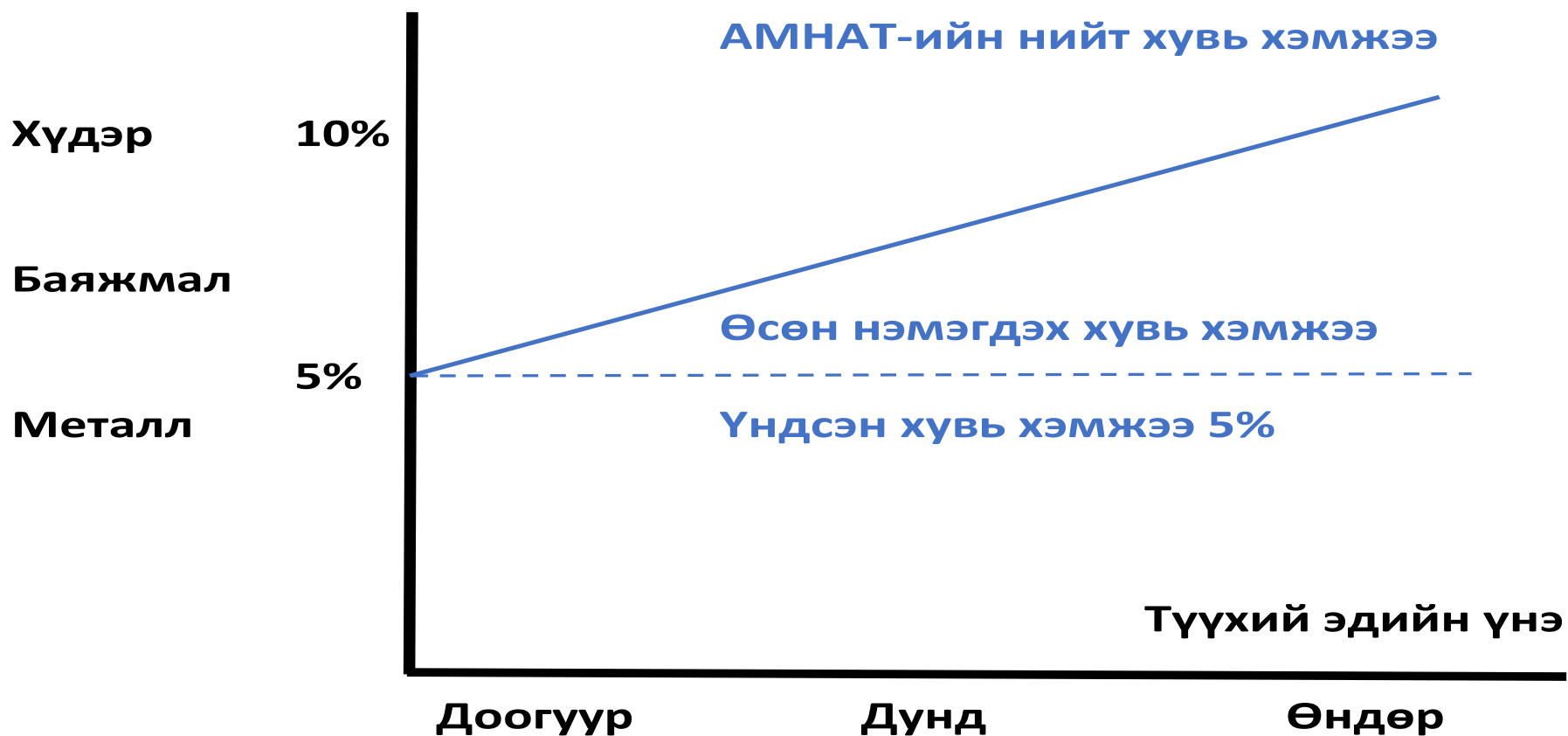

АМНАТ-ийн хувь хэмжээ

МОНГОЛ УЛС ДАХЬ АМНАТ-ийн ХУВЬ ХЭМЖЭЭ

АМНАТ-ийн хувь хэмжээ % (дээд тал нь зэсэд 35%, бусад минералд 10%)

АМНАТ-ийн КЕЙСИЙН СУДАЛГАА

- Монгол Улсад үйлдвэрлэж байгаа **зэсийн, цайрын болон төмрийн хүдрийн баяжмалын** жишээн дээр судалгаа хийв;
- “Урамшуулал”, “торгууль”-ийг оруулж тооцсон хайлуулах үйлдвэр(хайлуулагч)-ийн цэвэр үнэлгээ;
- Монгол Улсын АМНАТ-ийн орлого Австрали Улсын Баруун Австрали (WA) болон Квинсланд (Q) мужуудад ямар түвшинд байх байсныг харьцуулсан судалгаа;
- Монгол Улсын АМНАТ-ийн орлогод **“дагалдах металл/элемент”**-ийн эзлэх хувь, түүний дотор олборлогч төлбөр аваагүй **“дагалдах металл/элемент”**-ийн эзлэх хувь хэмжээний тооцоолол.

КЕЙС 1: ЗЭСИЙН БАЯЖМАЛ

1 тонн баяжмалд

Зэсийн баяжмал	Агуулга	АМНАТ-ийн хувь хэмжээ, %		АМНАТ, ам.доллар
		Үндсэн	Өсөн нэмэгдэх	
Үндсэн металл	%			
Зэс	22.41	5.0	12.0	209.90
Дагалдах металл	%			
Төмөр	23.42	5.0	1.2	1.22
Мөнгө	0.0084	5.0	0.0	2.09
Дагалдах металлын дүн				3.31
БҮГД				213.21
	Худалдан авагчаас төлбөр төлөгдсөн үндсэн ба дагалдах металл			

1 тонн баяжмалд

Зэсийн баяжмал	Монгол Улсын АМТХууль			Олон улсын	Австрали Улсын Уул уурхайн хууль				
	АМНАТ-ийн суурь үнэлгээ	АМНАТ		Хайлуулах үйлдвэрийн цэвэр төлбөр	Экспортын боомтын FOB үнэ	Баруун Австралийн АМНАТ		Куйнсландын АМНАТ	
	Америк доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	ам.доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	%
Үндсэн металл									
Зэс	1234.73	209.9	98.45	1106.48	1059.48	52.97	98.99	49.80	97.88
Дагалдах металл									
Худалдан авагчаас төлөгдсөн	41.74	2.09	0.98	21.61	21.61	0.54	1.01	1.08	2.12
Худалдан авагчаас төлөгдөөгүй	19.64	1.22	0.57	ө/б	ө/б	ө/б		ө/б	
Торгууль				0	Тайлбар 1				
Дагалдах металлын дүн	61.38	3.31	1.55	21.61	21.61	0.54		1.08	
БҮГД	1296.11	213.21	100.0	1128.09	1081.09	53.51	100.0	50.88	100.0
Нийт АМНАТ-д дагалдах металлын эзлэх хувь, %	4.74%	1.55%		1.92%	2.00%	1.01%		2.12%	
Тайлбар 1:	Торгууль болон далайн тээврийн зардлыг худалдан авагчаас төлөгдсөн үндсэн металлын үнийн дүнгээс хасаж FOB үнийг гаргасан болно.								

Зэсийн баяжмал дахь “торгуулийн металл/элемент”-ийн хувь хэмжээ

МЕТАЛЛ/ЭЛЕМЕНТ	БОСГО (ppm/хуурай тонн)	ТОРГУУЛЬ
Хүнцэл	2000	US\$2 (to \$2.50) per 1000 ppm
	>10,000	US\$5+ per 1000 ppm
Хар тугалга	10000	US\$1.50 per 10000 ppm
Цайр	30000	US\$1.50 per 10000 ppm
Мөнгөн ус	10	US\$0.20 per 1 ppm
Висмут	500	US\$2.00 (to \$3) per 100 ppm
Сурьма	1000	US\$0.50 per 100 ppm
Никель + Кобальт	5000	US\$0.30 per 1000 ppm
Al ₂ O ₃ + MgO	10000	US\$4.50 per 10000 ppm
Хлор	500	US\$0.50 per 100 ppm
Фтор	330	US\$0.10 per 10 ppm

КЕЙС 2: ЦАЙРЫН БАЯЖМАЛ

1 тонн баяжмалд

Цайрын баяжмал	Агуулга	АМНАТ-ийн хувь хэмжээ, %		АМНАТ, ам.доллар
		Үндсэн	Өсөн нэмэгдэх	
Үндсэн металл	%			
Цайр	47.81	5.0	2.4	87.84
Дагалдах металл	%			
Хөнгөн цагаан	0.39	5.0	0.0	0.36
Молибден	0.00144	5.0	0.0	0.01
Хар тугалга	0.85	5.0	1.6	1.04
Зэс	1.17	5.0	13.0	15.39
Төмөр	10.81	5.0	3.5	2.17
	гр/т			
Алт	0.56	5.0	0.0	1.68
Мөнгө	240.27	5.0	0.0	9.60
Дагалдах металлын дүн				30.25
БҮГД				118.09
	Худалдан авагчаас төлбөр төлөгдсөн үндсэн ба дагалдах металл			

1 тонн баяжмалд

Цайрын баяжмал	Монгол Улсын АМТХууль			Олон улсын	Австрали Улсын Уул уурхайн хууль				
	АМНАТ-ийн суурь үнэлгээ	АМНАТ		Хайлуулах үйлдвэрийн CIF цэвэр төлбөр	Экспортын боомтын FOB үнэ	Баруун Австралийн АМНАТ		Куйнсландын АМНАТ	
	Америк доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	ам.доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	%
Үндсэн металл									
Цайр	1186.97	87.84	74.38	902.11	851.24	42.56	95.49	35.75	89.89
Дагалдах металл									
Худалдан авагчаас төлөгдсөн	191.97	9.60	8.13	80.36	80.36	2.01	4.51	4.02	10.11
Худалдан авагчаас төлөгдөөгүй	167.81	20.65	17.49	ө/б	ө/б	ө/б		ө/б	
Торгууль				-3.86					
Дагалдах металлын дүн	359.78	30.25	25.62	76.50	80.36	2.01	4.51	4.02	
БҮГД	1546.75	118.09	100.0	978.61	931.60	44.57	100.0	39.77	100.0
Нийт АМНАТ-д дагалдах металлын эзлэх хувь, %	23.26%	25.62%		7.82%	8.63%	4.51%		10.11%	

Цайрын баяжмал дахь “торгуулийн металл/элемент”-ийн хувь хэмжээ

МЕТАЛЛ/ЭЛЕМЕНТ	БОСГО	ТОРГУУЛЬ
Хүнцэл	0.2%	Up to US\$2/1%
Магнийн исэл (MgO)	0.3%	US\$1.5/0.1%
Мөнгөн ус	50 ppm	US\$2/100 ppm
	102 ppm	US\$1.50/10 ppm
Зэс	1%	US\$1.5/0.1%
Кобальт	0.035%	US\$1/0.001%
Хар тугалга	1.5%	US\$1.5/0.1%
Төмөр	8%	US\$1.5/1%
Марганец	0.5%	US\$1.5/0.1%
Цахиурын исэл (SiO ₂)	2.5%	US\$2/1%
Хар тугалга	3.5%	US\$2/1%

КЕЙС 3: ТӨМРИЙН ХҮДРИЙН БАЯЖМАЛ

1 тонн баяжмалд

Төмрийн хүдрийн баяжмал	Агуулга	АМНАТ-ийн хувь хэмжээ, %		АМНАТ, ам.доллар	
		Үндсэн	Өсөн нэмэгдэх	АМТХ-ийн 47-р зүйлээр	ЗГ-ын 342-р тогтоол, гэрээний үнээр
Үндсэн металл	%				
Төмөр	54.84	5.0	3.5	10.41	11.17
Дагалдах металл	%				
Зэс	0.0273	5.0	12.0	0.36	
Цайр	0.0175	5.0	2.4	0.04	
Хөнгөн цагаан	1.26	5.0	0.0	1.25	
Хар тугалга	0.0047	5.0	1.6	0.01	
Хүхэр	2.43				-1.51
	гр/т				
Мөнгө	2.68	5.0	0.0	0.10	
Дагалдах металлын дүн				1.76	-1.51
БҮГД				12.17	9.66
Худалдан авагчаас төлбөр төлөгдсөн үндсэн ба дагалдах металл					

ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА: ТӨМРИЙН ХҮДРИЙН БАЯЖМАЛ

1 тонн баяжмалд

Төмрийн хүдрийн баяжмал	Монгол Улсын АМТХууль				Олон улсын	Австрали Улсын Уул уурхайн хууль				
	АМНАТ-ийн суурь үнэлгээ	АМНАТ			Хайлуулах үйлдвэрийн CIF цэвэр төлбөр	Экспортын боомтын FOB үнэ	Баруун Австралийн АМНАТ		Куйнсландын АМНАТ	
		АМТХ, 47-р зүйлээр		ЗГ-ын 342-р тогтоолоор						
	Америк доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	Америк доллар	ам.доллар	Америк доллар	%	Америк доллар	%
Үндсэн металл										
Төмөр	122.46	10.41	85.61	11.17	122.46	104.07	7.81	100.00	1.65	100.00
Дагалдах металл										
Худалдан авагчаас төлөгдсөн	0.00	0.00		0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Худалдан авагчаас төлөгдөөгүй	29.70	1.75	14.39	-1.51	ө/б	ө/б	ө/б		ө/б	
Торгууль					-10.39	Тайлбар 1				
Дагалдах металлын дүн	29.7	1.75	14.39	-1.51	-10.39	0.00	0		0	
БҮГД	152.16	12.16	100.0	9.66	112.07	104.07	7.81	100.0	1.65	100.0
Нийт АМНАТ-д дагалдах металлын эзлэх хувь, %	19.52%	14.39%		-15.63%	-9.27%	0.00%	0.00%		0.00%	
Тайлбар 1:	Торгууль болон далайн тээврийн зардал(\$8.0/тонн)-ыг худалдан авагчаас төлөгдсөн үндсэн металлын үнийн дүнгээс хасаж FOB үнийг гаргасан болно.									

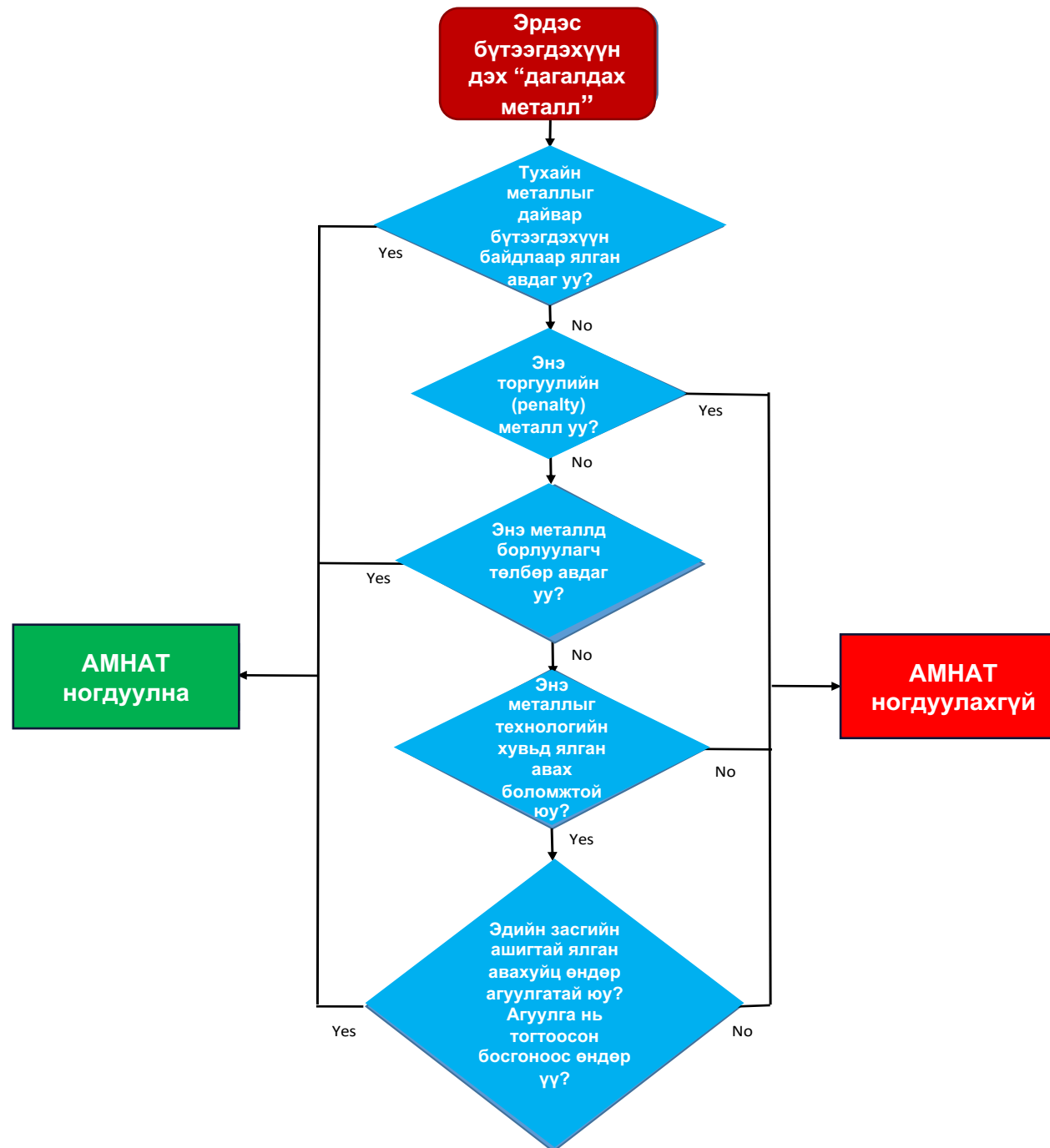
Төмрийн хүдрийн баяжмал дахь
“торгуулийн металл/элемент”-ийн хувь
ХЭМЖЭЭ

Металл/элемент	Стандарт хэмжээ, %	Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, %	Торгууль
Хөнгөн цагаан	1.60	2.70	1.5\$/1.0%
Цахиур	6.50	8.00	1.5\$/1.0%
Фосфор	0.08	0.15	4.5\$/1.0%
Хүхэр	0.06	0.10	4.5\$/1.0%
Бүхэллэг >10мм	8.00	15.00	0.18\$/1.0%

КЕЙСИЙН СУДАЛГААНААС ГАРСАН ҮР ДҮН

- Монгол Улсын АМНАТ-ийн хэмжээ Австралийхаас үлэмж өндөр байна.
- Зах зээл дээр хасах үнэлгээтэй “**торгуулийн металл**” (жишээлбэл, төмрийн баяжмал дахь хөнгөн цагаан)-д АМНАТ ногдуулах нь логикийн хувьд учир дутагдалтай бөгөөд **АМНАТ + худалдан авагчийн зүгээс торгууль** давхар тавигдаж байгаа тул уул уурхайн компанийн хувьд шударга байдалд нийцэхгүй юм.
- “Дагалдах металл”-ын асуудал нь зөвхөн металл ашигт малтмалын хүдэр, баяжмалд хамааралтай бөгөөд эдгээр хүдэр, баяжмал нь 2019 онд Монгол Улсын ашигт малтмалын нийт экспортын үнийн дүнгийн тал хувийг (үлдэх тал хувь нь үндсэндээ нүүрс) эзэлж байна.
- Кейсийн судалгаан дээр үндэслэн хийсэн ойролцоо тооцооллоор “дагалдах металл”-д ногдуулсан АМНАТ нь нийт АМНАТ-ийн **6%** -ийг эзэлж байгаа ба үүний **70%** нь олборлогч төлбөр авдаггүй металлуудад ногдож байна.
- АМНАТ-ийн орлогын гүйцэтгэлийн бүрэн хэмжээний тоо, мэдээ гарсны дараа илүү нарийвчилсан тооцооллыг гаргах боломжтой.

ХҮДЭР, БАЯЖМАЛ ДАХЬ “ДАГАЛДАХ МЕТАЛЛ/ЭЛЕМЕНТ”-Д АМНАТ НОГДУУЛАХ ЗАРЧИМ

Дараах дагалдах металл/элементүүдэд АМНАТ ногдуулахгүй байх. Үүнд:

1. “Торгууль”-тай металл/элемент (penalty metal);
2. Хүдэр, баяжмалаас технологийн хувьд ялган авах боломжгүй дагалдах металл/элемент;
3. Засгийн Газраас тогтоосон хязгаараас бага агуулгатай бөгөөд ялган авах нь эдийн засгийн хувьд үр ашиггүй дагалдах металл/элемент.

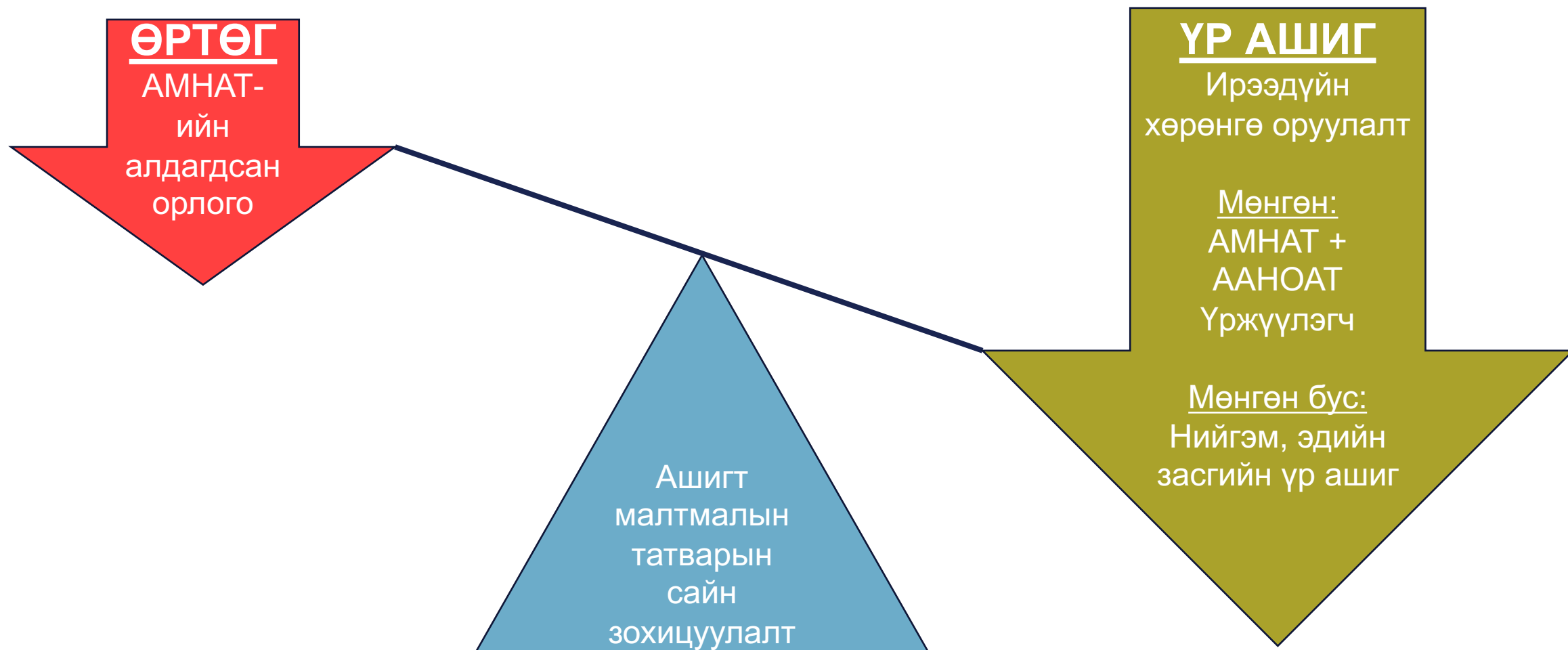
ЗӨВЛӨМЖҮҮДИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР АЛДАГДАЖ БОЛЗОШГҮЙ ОРЛОГО

Анхаарах: 2019 оны тооцооллыг кейсийн судалгаан дээр үндэслэн хийсэн болно. АМНАТ-ийн орлогын жилийн бодит гүйцэтгэлийг авч судалгаанд ашигласан тохиолдолд нарийвчилсан тооцооллыг хийх боломжтой.

**ЖИЛИЙН ОРЛОГО,
сая доллар**

		Нийт АМНАТ-д "дагалдах металл"- ын эзлэх хувь, %				
		5.0%	5.5%	6.0%	6.5%	7.0%
Нийт "дагалдах металл"-д төлөгдөөгүй "дагалдах металл"- ын эзлэх хувь, %	90%	9.90	10.89	11.88	12.87	13.86
	80%	8.80	9.68	10.56	11.44	12.32
	70%	7.70	8.47	9.24	10.01	10.78
	60%	6.60	7.26	7.92	8.58	9.24
	50%	5.50	6.05	6.60	7.15	7.70

ӨРТӨГ-ҮР АШГИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ

Баярлалаа